

Stigby 4:2, Carlslund

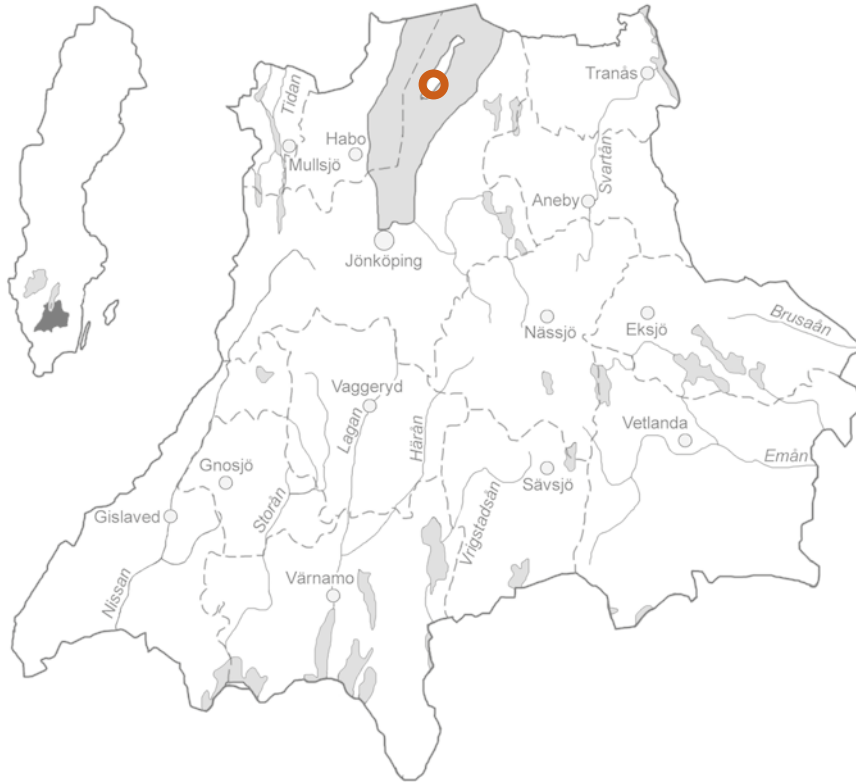
Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning intill hög L1972:6194 och fornlämningsliknande lämning L1972:5638 inom fastigheten Stigby 4:2, Visingsö socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län

Stigby 4:2, Carlslund

Arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning
intill hög L1972:6194 och fornlämningsliknande lämning
L1972:5638, inom fastigheten Stigby 4:2, Visingsö socken
Jönköpings kommun

Jönköpings läns museums dnr: 2023-151
Länsstyrelsens dnr: 431-8472-2023

Rapport, foto och ritningar: Anna Ödeén
Rapportgranskning: Mikael Nordström
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jkpglm.se

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY. Villkor finns tillgänglig på <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed sv>.

Utdrag ur tryckta och ajourhållna ekonomiska kartor, Geografiska Grunddata samt Geodata (FUK) är återgivna enligt tillstånd: Fastighetskartan © Lantmäteriet. Ärende nr MS2007/04833, nr MS2012/03742 samt dnr i2012/1091. Terrängkartan, samt GSD-Översiktskartan: Lantmäteriet (CC0)

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2023

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Målsättning och metod	7
Topografi	7
Fornlämnings- och kulturmiljö	8
Borttagna gravar vid Carlslund	8
Tidigare undersökningar	9
Resultat	9
Fynd	10
Utvärdering av undersökningsplanen	10
Administrativa uppgifter	11
Referenser	12
Arkiv	12
Otryckta källor	12
Tryckta källor och litteratur	12

DEN UPDRAGSARKEOLOGISKA PROCESSEN

Uppdragsarkeologin regleras av 2 kap. 10–14§§ i Kulturmiljölagen samt genom allmänna råd och föreskrifter. Arkeologiska uppdrag indelas i flera etapper: arkeologisk utredning, förundersökning och undersökning. Processen syftar i första hand till att bevara fornlämningarna, vilket är grundtanken i kulturmiljölagen.

Arkeologisk utredning

Arkeologisk utredning brukar göras i två steg. Den första etappen, steg 1 (AU1), innebär att befintlig kunskap i form av arkivmaterial, äldre handlingar och historiska kartor samt litteratur och uppgifter om tidigare undersökningar sammanställs med syfte att se om fornlämningar berörs av arbetsföretaget. Därtill görs en fältinventering i syfte att lokalisera tidigare okända fornlämningar. Steg 2 (AU2) utgör den del som innebär markningrepp i form av sökschakt med grävmaskin och provrutsgrävning. Om det konstateras förekomst av fornlämningar så kan dessa, om de inte kan bevaras, gå vidare till en arkeologisk förundersökning.

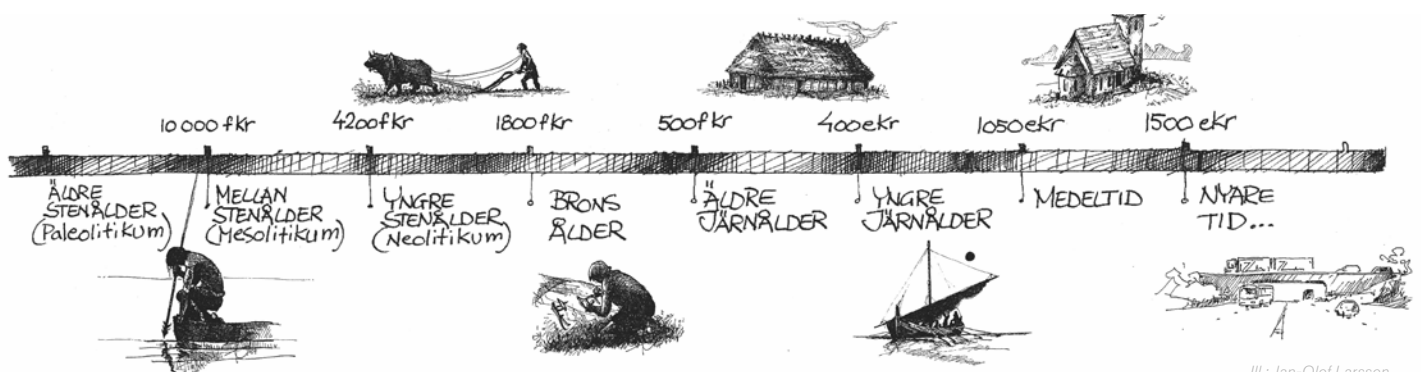
Arkeologisk förundersökning

En arkeologisk förundersökning (FU) syftar till att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att ta till vara fynd. Resultaten ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen inför kommande beslut om tillstånd till ingrepp i en fornlämning. Förundersökningen ska också ge underlag för företagarens (exploatörens) vidare planering. Om fornlämningen efter förundersökning bedöms vara välbevarad och ha vetenskaplig potential går det vidare till nästa steg i processen - en arkeologisk undersökning.

Arkeologisk undersökning

En arkeologisk undersökning (UN) utförs med anledning av att en fornlämning behöver tas bort. Syftet med en arkeologisk undersökning är att dokumentera en fornlämning, ta till vara fornynd, rapportera och förmedla resultaten för att skapa kunskap av relevans för myndigheter, forskning och allmänhet. Dokumentationsmaterialet och fynden ska bevaras för framtiden samt tolkas vetenskapligt och infogas i ett kulturhistoriskt sammanhang. Undersökningen innebär att hela eller delar av fornlämningen slutgiltigt tas bort. Efter att fornlämningen tagits bort är marken fri att exploatera ur fornlämningssynpunkt.

Mer information om den uppdragsarkeologiska processen finns på Riksantikvarieämbetets hemsida.

Sammanfattning

På fastigheten Carlslund, i Stigby på södra Visingsö, ligger en gravhög L1972:6194. När nya VA-ledningar skulle läggas ned inom fastigheten gjordes därför en arkeologisk undersökning genom en schaktningsövervakning.

Inga fornlämningar påträffades vid undersökningen.

Figur 1. Utdrag ur ekonomiska kartans blad 64E 3fS. Skala 1:10 000. Den svarta cirkeln visar platsen för undersökningsområdet.

Inledning

I maj 2023 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk undersökning i form av schaktningsövervakning inom fastigheten Stigby 4:2, Visingsö socken i Jönköpings kommun. Anledningen var att vatten och avloppsledningar skulle grävas ned inom fastigheten och närheten till högen L1972:6194 samt L1972:5638 vilket är registrerat som en fornlämningsliknande lämning. Den sistnämnda utgörs av en stenpackning som påträffades vid nedläggningen av en elkabel 1976.

Uppdragsgivare var Ulrike Wilckens, fastighetsägare. Fält- och rapportansvarig var Anna Ödeén, antikvarie vid Jönköpings läns museum.

Den aktuella schaktlängden var drygt 30 meter.

Målsättning och metod

Målsättningen med insatsen var att säkerställa att inga under mark belägna fornlämningar påverkades av arbetsföretaget.

Arbetet genomfördes genom schaktningsövervakning samt viss handrensning och metalldetektering.

Grävda schakt mättes in med nätverks RTK. Arbetet dokumenterades också genom fotografering och anteckningar.

Topografi

Undersökningsområdet låg i en trädgård med gräsmatta och rabatter. Platsen är belägen på öns höjdrön 110–115 meter över havet. Jordarten utgörs av sandig och grusig mylla. Bergarten består av skiffer och sandsten, den så kallade Visingsöformationen.

Figur 2. Den aktuella ytan med husen mellan vilka schakten grävdes. Foto från norr.

Fornlämnings- och kulturmiljö

Området runt den aktuella undersökningsytan är mycket rikt på fornlämningar och främst rör det sig om förhistoriska gravar (figur 1). Södra gravfältet med nästan 300 lämningar ligger omkring 150 meter norrut och består av högar, långhögar, stensättningar och treuddar. Det har utifrån de fynd som gjorts mer eller mindre en kontinuitet från tidig bronsålder till vikingatid.

Det har också påträffats boplatslämningar i närområdet. Omkring 200 meter från den aktuella undersökningsytan har delar av en boplatz undersökts vilken hade anläggningar daterade från neolitikum till bronsålder (Kristensson 2004). Det har också registrerats härdar på en åker något söderut, L1972:6537. Förutom detta finns fyra skärvstenhögar i närområdet, L1972:5596 med flera. En av dessa har delundersökts och stolphål under högen daterades till bronsålder (Borg och Ödeén 2013). På platsen där en gravhög, L1972:6514, undersöktes och togs bort inför en grustäkt 1966 framkom även senare boplatslämningar. I dokumentationen kring undersökningen beskrivs hur omkring 35 anläggningar, främst härdar, påträffades (JLM arkiv).

Ännu en intressant pusselbit i Stigbys förhistoria är det depåfynd från bronsålder som gjordes under tidigt 1900-tal. Exakt var vet vi inte, men omkring 700 meter västerut hittades vid jordbruksarbete en dolk, en avsatsyxia och en kantyxia, alla i brons (Nordström 2000). Sammanlagt visar detta på att området runt de nu kända gravarna har brukats för diverse aktiviteter under flera tusen år, från neolitikum till järnålder.

Borttagna gravar vid Carlslund

Följande text är ur rapporten över undersökningen av gravhögen L1972:5809, som låg endast 50 meter sydöst om den här aktuella undersökningsytan (Ödeén 2023):

Som framgår av Ådel Franzéns kartanalys har ett antal gravar tagits bort vid fastigheten Carlsund på platsen där mullbärsplanteringen är i dag. Detta bekräftas också i flera historiska källor. Sjöborg skriver: *”Vid den välbelägna nyodlingen Carlslund, på den Kungsgården tillslagne lått af allmänningen, hafva mellan åren 1812 och 1822, 16 till 18 högar blifvit borttagne, bland hvilka 4 varit av anseelig storlek. Ur dessa högar har man upptagit ben, kol och urnor eller krukor af lera.”* (Sjöborg 1830). Hans referens ligger nära i tid med borttagandet av högarna och är därmed tillförlitlig. Lantmätare Allvin som gör en beskrivning över fornlämningarna på ön 1859 tar också upp högarna som tagits bort (Allvin 1859). Även Wilhelm Berg beskriver borttagna högar vid Carlslund och beklagar att de inte undersöktes med mer omsorg: *”Ett godt tillfälle till omfattande forskningar i detta slag af fornminnen yppade sig mellan åren 1812 och 1822, då vid Carlslunds uppodling ej mindre än 18 högar jemnades, af hvilka 4 voro lika stora som den nyss nämnde (hög*

Figur 3. Foto från 1930-talet med mullbärstråden till vänster om landsvägen och Carlslund till höger. Här syns också ladugården som tidigare låg mellan gravhögen och boningshuset. Foto Visingsö hembygdsförening.

286 och Hagahögen, min anmärkning). *Men ingen fanns närvarande med häg för dylika undersökningar, och därför vet man intet om deras innehåll*” (Berg 1885).

Tidigare undersökningar

Inom tomten har en undersökning genomförts tidigare, det var i samband med nedläggning av en elkabel 1976. Då framkom en stenpackning vilken utifrån utseendet kan vara delarna av en förhistorisk grav (Ödeén 2016).

Resultat

Schakten som grävdes var sammanlagt 31 meter långa, 0,5–2 meter breda och djupet varierade mellan 0,4 och 1,7 meter. Där det var som djupast var det också mycket omrört och gjutna cementplattor samt plastföremål påträffades .

Matjordslagret var 0,25–0,35 meter djupt och bestod av brun, humös sand med inslag av grus.

Inga fornlämningar påträffades vid schaktningen.

Figur 4. Schakten har grävts och här läggs ledningarna ned.

Fynd

Endast ett sentida fyndmaterial påträffades och samlades därför inte in.

Utvärdering av undersökningsplanen

Jönköpings läns museum anser att undersökningen är gjord efter den upprättade undersökningsplanen.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 431-8472-2023
Länsstyrelsens beslutsdatum: 2023-10-19
Jönköpings läns museums dnr: 2023-151
Uppdragsgivare: ..... Ulrike Wilckens
Fält- och rapportansvarig: ..... Anna Ödeén
Rapportgranskning: ..... Mikael Nordström
Fältpersonal: ..... Anna Ödeén
Fältarbetstid: 2023-05-23–2023-05-23
Län: ..... Jönköpings län
Kommun: ..... Jönköpings kommun
Socken: ..... Visingsö socken
Fastighetsbeteckning: ..... Stigby 4:2, Carlslund
Koordinater: ..... N: 6430993 E: 459547
Koordinatsystem: ..... Sweref 99 TM
Höjdsystem: ..... RH 2000
Undersökningsyta: ..... Cirka 30 meter schakt.

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Jönköpings läns museum (JLM)

Dokumentation av undersökningen av boplatz inom Tunnerstad Bengtsgård 6:12 med dnr 303/1968.

Riksantikvarieämbetet, Stockholm (RAÄ)

Kulturmiljöregistret, Forsnök: <https://app.raa.se/open/fornsok/>

Otryckta källor

Ödeén, Anna. 2023. Rapportmanus *En förromersk grav i Stigby. Arkeologisk undersökning av gravhög L1972:5809 inom fastigheten Stigby 7:1, Visingsö socken, Jönköpings kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2023:09. Jönköping.

Tryckta källor och litteratur

Allvin, Jonas. 1859. *Beskrifning över Wista Härad uti Jönköpings län*. Stiftelsen Grännamuseernas Skriftserie nr 4. Jönköping.

Berg, Wilhelm. 1885. *Visingsö jemte anteckningar om Visingsborgs grefskap*. Göteborg.

Borg, Jan och Ödeén, Anna. 2013. *Skärvtenshögen på Visingsö. Rapport över arkeologisk undersökning av RAÄ 112:1, genomförd under sommarkurser i arkeologi för amatörer, Visingsö socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2013:02. Jönköping.

Kristensson, Anna. 2004. *Bronsåldersboplatz vid Stigbyskolan. Arkeologisk förundersökning på fornlämning 149 inför byggnation inom fastigheten Stigby 6:1, Visingsö socken, Jönköpings kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2004:39. Jönköping.

Nordström, Mikael. 2000. Bronsåldersspår - en sammanställning av fynd och fornlämningar från bronsålderns Visingsö. *Visingsöartiklar, tolv artiklar om Visingsö från bronsålder till medeltid*. Jönköpings läns museum, rapport nr 42. Jönköping.

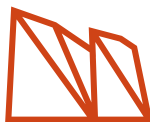
Sjöborg, Nils Henrik. 1830. *Samlingar för Nordens fornälskare*. Tredje Tomen. Stockholm.

Ödeén, Anna. 2016. *Stenpackningar, brandlager och härdar på Visingsö. Arkeologisk schaktningsövervakning vid RAÄ 29:1 med flera, Visingsö socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum. Arkeologisk rapport 2016:09. Jönköping.

På fastigheten Carlslund, i Stigby på södra Visingsö, ligger en gravhög, L1972:6194. När nya VA-ledningar skulle läggas ned inom fastigheten gjordes därför en arkeologisk undersökning genom en schaktningsövervakning. Inga fornlämningar påträffades.

Arkeologisk rapport 2023:24
JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM